

Психолого-педагогічна характеристика змісту й сутності поняття "індивідуально-творча стратегія самостійної навчальної діяльності студента"

У статті теоретично обґрунтовано проблему проектування студентами самостійної навчальної діяльності. Стратегія в навчальному процесі розглядається як проект навчальної діяльності студента, що реалізується за відповідним алгоритмом навчальних дій і операцій. За врахування положень методології аксіологічного, системного, діяльнісного, особистісного, індивідуального, ресурсного й компетентнісного підходів дається авторське визначення поняття індивідуально-творчої стратегії самостійної навчальної діяльності студента.

Ключові слова: самостійність, самостійна навчальна діяльність, творча самореалізація, індивідуально-творча стратегія самостійної навчальної діяльності студента, мистецька освіта.

Постановка проблеми. Сучасні умови існування вищої освіти в Україні дедалі більше констатують той факт, що в процесі підготовки фахівця з мистецтва у вищому закладі освіти ведуча роль самостійної навчальної діяльності є беззаперечною. Удосконалення процесу самостійної навчальної діяльності студентів є одним з пріоритетних напрямків корегування навчального процесу в умовах актуальної освітньої парадигми. Сьогодні пильну увагу наукової спільноти привертають оптимальні індивідуально-творчі способи й прийоми організації та здійснення самостійного навчання.

Отже, спробуємо здійснити характеристику психолого-педагогічної сутності змісту поняття "індивідуально-творча стратегія самостійної навчальної діяльності студента" як одного з ефективних засобів удосконалення й підвищення результативності творчої складової мистецького освітнього процесу на рівні вищої школи.

Аналіз досліджень і публікацій. На сьогодні теоретичне висвітлення психолого-педагогічних проблем пов'язаних з явищами активності й самостійності в навчальному процесі є результатами досліджень А. Алексюка, С. Архангельського, А. Аюрзанайна, В. Буряка, Л. Вяткіна, Н. Дайрі, М. Данілова, А. Громцевої, Б. Єсіпова, Л. Жарової, В. Козакова, І. Лернера, О. Малихіна, М. Махмутова, П. Підкасистого, О. Савченко, М. Солдатенко, Р. Сроди, Т. Шамової, та ін.

Перші педагогічні дослідження в напрямку навчальних стратегій було здійснено у 80-ті роки ХХ ст. З того часу питанню стратегій навчальної діяльності переважно при вивченні мови було присвячено низку наукових робіт (А. Венден, У. Едмондсон, Р. Еллісу, Е. Коен, Дж. Нісбет, Дж. О'Маллі, Р. Оксфорд, Дж. Платт, Дж. Річардс, Дж. Рубін, Дж. Хаус, К. Хуберт та ін.), основою багатьох з яких були наукові праці Л. Виготського, Дж. Брюнера, Ж. Піаже та ін. За останній час зазначена проблема стала об'єктом психологічних і педагогічних дисертаційних досліджень О. Любашенко, А. Плігіна, Є. Троїцької, Л. Фоменко, Л. Циганової та ін.

Формулювання цілей статті. Охарактеризувати психолого-педагогічну сутність змісту поняття "індивідуально-творча стратегія самостійної навчальної діяльності студента" на основі аналізу наукових досліджень у напрямку відповідних психологічних і дидактичних явищ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Знання вже давно не є самодостатньою метою навчальної діяльності, оскільки з плином часу кількість інформації, що має тенденцію до стрімкого накопичення й оновлення, як результат неупинного розвитку постіндустріального суспільства, все більше вступає в суперечність з середньостатистичними фізіологічно обумовленими можливостями пам'яті людини. Знання, яке являє собою актуальну сукупність системно впорядкованої інформації відповідної галузі тепер виконує функціональну роль ресурсної основи творчої реалізації індивідуальності особистості суб'єкту навчальної, пізнавальної та професійної діяльності.

По відношенню до діалектичного закону співвідношення кількості та якості, важливими показниками якості системи знань за сучасних умов є співставлення кількості інформації до швидкості її отримання. Тому однією з актуальних проблем сучасних педагогічних досліджень є саме ефективні способи отримання дієвих знань, тобто таких знань, що отримують безпосереднє використання в процесі вирішення суперечностей розвитку особистості.

На сьогоднішній день найоптимальнішим видом діяльності, що має безперечний потенціал творчої самореалізації особистості того, хто навчається є вмотивована ініціативна самостійна навчальна діяльність. На процесуальному рівні метою самостійної роботи, як основної форми здійснення самостійної навчальної діяльності студентів, є гармонійне поєднання репродуктивних і творчих дій та

⁷ Бульба Тарас Юрійович аспірант Криворізький національний університет

операцій, що поступово вдосконалюються й реалізуються в ефективних й ергономічних способах активної творчої діяльності студента.

Одним з найважливіших напрямків розвитку здатності студента самостійно здійснювати свою навчальну діяльність є формування в нього оптимальних індивідуальних стратегій навчання, що засвідчують відповідний рівень культури самостійної навчальної діяльності.

З точки зору педагогічної психології А. Плігін, спираючись на методологію діяльнісного підходу, в загальному вигляді пізнавальну стратегію визначає як "індивідуальний взаємозв'язок (частіше за все послідовність) операцій і дій (розумових і зовнішніх), спрямованих на реалізацію результату пізнавальної (навчальної) діяльності" [2, с. 20].

Вчений вважає невірною тотожність понять "пізнавальна стратегія", "алгоритм", "когнітивний стиль" та ін. Ми погоджуємося з його думкою про те, що пізнавальні стратегії займають самостійне місце в структурі особистісного досвіду й тісно взаємопов'язані з різноманітними його складовими: вони створюються на основі інтелектуальних актів, виявляються в зовнішніх діях, визначають здібності, формують індивідуальні стилі, є проекцією вищих психічних функцій [2, с. 26-27].

В дослідженні з психології творчості Я. Пономарьова [3, с. 182-183] вказується на те, що формування стратегії діяльності є результатом виникнення проблеми, як складної пізнавальної творчої задачі. Тут проблема розглядається у відношенні до понять системи "пізнання", як задача відноситься до системи "мислення", на чому й ґрунтується дослідником побудова стратегії відносно положень системно-структурного підходу. Формування стратегії вирішення пізнавальної проблеми відбувається в процесі її дослідження, що поступово розділяє проблему на ряд найпростіших пізнавальних задач, послідовно трансформуючи їх у задачі мислення, які завжди розуміються вченим як творчі. Така стратегічна діяльність ілюструє собою принцип від загального проекту діяльності до вирішення одиничних часткових цілей у русі по досягненню загальної мети.

Отже, справедливим є твердження, що стратегії навчальної діяльності здебільшого спрямовані на оптимізацію індивідуально-творчого мислення, яке є домінуючим психічним процесом у процесі підготовки фахівців з мистецтва у вищій школі.

Аналіз досліджень присвячених стратегіям самостійної роботи студентів виявив, що Л. Фоменко [4] розглядає самостійну навчальну роботу як процес, який складається з взаємопов'язаних стратегій – навчальних дій, операцій, прийомів і методів, що забезпечують більш ефективне професійне становлення майбутніх інженерів; Л. Циганова [5] визначає стратегії самостійної роботи як організовану студентами самостійну діяльність, в основі якої лежать свідомі метакогнітивні, когнітивні, ресурсні, компенсаційні, презентаційні прийоми й прийоми навчальної співпраці, послідовне виконання яких забезпечить процес ефективної самостійної роботи. За цих визначень стратегії в навчальній діяльності студента становлять певну сукупність дій, операцій, прийомів навчання, що головним чином спрямовуються на підвищення ефективності й результативності самостійної роботи.

На нашу думку тлумачення О. Любашенко [1] стратегії, як проекту навчання, мотиваційних ресурсів і того результату, який очікується, найбільш вдало висвітлює сутність досліджуваного явища. Науковець, розглядаючи стратегії навчання в контексті вивчення мови, пропонує розглядати лінгводидактичну стратегію як проект, що передбачає програму тактик, репрезентовану в вигляді алгоритму операцій на основі чіткого усвідомлення кінцевої дидактичної мети стосовно операційної частини лінгводидактичної стратегії, тобто алгоритму навчальних дій та операцій на орієнтувальному, виконавчому та контрольному етапах.

Беручи за основу визначення О. Любашенко [1] та виходячи з позицій діяльнісного підходу на найбільш узагальненому рівні ми розглядаємо стратегію в навчальному процесі як проект цілеспрямованої навчальної діяльності, що реалізується за відповідним алгоритмом навчальних дій і операцій.

Проте керуючись засадами лише одного тільки діяльнісного підходу не можливо здійснити всебічне тлумачення досліджуваного явища. Враховуючи також положення методології аксіологічного, системного, особистісного, індивідуального, ресурсного й компетентнісного підходів нами було розроблено впорядковану сукупність авторських визначень, взаємодоповнюючі тлумачення яких, на наш погляд, підводять до більш ґрунтового розуміння психолого-педагогічної сутності змісту поняття "індивідуально-творча стратегія самостійної навчальної діяльності студента".

Стратегія самостійної навчальної діяльності – проект самостійних свідомих цілеспрямованих активних когнітивних і метакогнітивних дій, прийомів, операцій взаємодії з інформаційним середовищем і самостійно організованого свідомого цілеспрямованого керування дидактичним

процесом, що реалізується суб'єктом навчання задля прогностичного моделювання результатів самостійної навчальної діяльності.

Стратегія самостійної навчальної діяльності студента – проект самостійних свідомих цілеспрямованих активних когнітивних і метакогнітивних дій, прийомів, операцій взаємодії з інформаційним середовищем, самостійно організованого свідомого цілеспрямованого керування власною навчальною діяльністю та її прогнозованих результатів, який реалізується задля формування системи знань, умінь, навичок, що виявляються в сформованості певних компетентностей.

Індивідуальна стратегія самостійної навчальної діяльності студента – самостійно розроблений проект прийомів й операцій самостійної навчальної діяльності, що систематизує процеси самоактуалізації мотивації, спрямованої на інтенсифікацію пізнавальної діяльності, активізації власних когнітивних ресурсів і рефлексії задля ефективного досягнення визначеної дидактичної мети.

Індивідуально-творча стратегія самостійної навчальної діяльності студента – самостійно розроблений проект свідомого цілеспрямованого продуктивного оригінального використання власних когнітивних ресурсів на основі гармонізації процесів конвергенції й дивергенції мислення та здійснення системи нешаблонних дій, операцій, процедур для реалізації творчого потенціалу особистості у процесі оволодіння знаннями, вміннями, навичками, що виявляється в сформованості відповідних компетентностей.

Висновки. Здійснений теоретичний аналіз дозволяє констатувати той факт, що вмотивована ініціативна самостійна навчальна діяльність в сучасних умовах існування мистецької освіти є найоптимальнішим видом діяльності, що має безперечний потенціал творчої самореалізації особистості того, хто навчається.

Стратегії самостійної навчальної діяльності студента мають право розглядатись як один із ефективних засобів удосконалення й підвищення результативності творчої складової мистецького освітнього процесу на сучасному етапі розвитку вищої школи.

За врахування положень методології аксіологічного, системного, діяльнісного, особистісного, індивідуального, ресурсного й компетентнісного підходів індивідуально-творча стратегія самостійної навчальної діяльності студента розглядається нами як самостійно розроблений проект свідомого цілеспрямованого продуктивного оригінального використання власних когнітивних ресурсів на основі гармонізації процесів конвергенції й дивергенції мислення та здійснення системи нешаблонних дій, операцій, процедур для реалізації творчого потенціалу особистості у процесі оволодіння знаннями, вміннями, навичками, що виявляється в сформованості відповідних компетентностей.

Література

1. Любашенко О. В. Лінгводидактичні стратегії навчання української мови студентів неспеціальних факультетів вищих навчальних закладів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.02 "теорія та методика навчання (українська мова)" / Олеся Вадимівна Любашенко – К., 2008. – 45с.
2. Плигин А. А. Психология познавательных стратегий школьников в индивидуализации образования: автореф. дис. на соискание ученой степени доктора психол. наук.: спец. 19.00.07 "педагогическая психология" / Андрей Анатольевич Плигин – М., – 2009. – 56с.
3. Пономарев Я. А. Психология творчества и педагогика. / Яков Александрович Пономарев. – М.: Педагогика, 1976 – 280 с.
4. Фоменко Л. Б. Обучение студентов технического вуза стратегиям самостоятельной работы с использованием новых информационных технологий: автореф. дис. на соискание ученой степени кандидата пед. наук: спец. 13.00.08 "теория и методика профессионального образования" / Фоменко Любовь Борисовна – Ижевск., – 2006. – 18с.
5. Цыганова Л. В. Формирование стратегий самостоятельной работы будущих менеджеров средствами проектной технологии: диссертация на соискание ученой степени кандидата пед. наук: спец. 13.00.08 "теория и методика профессионального образования" / Цыганова Лариса Васильевна – Тольятти., – 2011. – 252с.

Bulba T. Yu.

Pedagogical and psychological characteristics of "individual creative strategy of independent student's training activity" definition

Kyryvi Rih National University, Kyryvi Rih, Ukraine

The article reveals some theoretical grounds for the problem of independent training activities projected by students. Strategy in the educational process is described as the project of student's educational activity

which is realized according to the algorithm of training actions and operations. The author's definition of individual creative strategy of student's independent training activities is given on the basis of axiology, system, activity, personality, individual, resources and competence methodology approaches.

Keywords: *independence, independent training activities, creative self-realization, individual creative strategy of independent student's training activity, the arts education.*